

Последний метод основан на применении различных вариантов комбинирования качественных и количественных методов.

Подводя итог, можно сделать вывод, что представленный анализ методов оценки инновационного потенциала предприятия дает возможность всестороннего рассмотрения процесса на предприятии. Рассмотрение недостатков и преимуществ методов позволяет выбрать наиболее подходящий предприятию в конкретный момент времени.

Источники и литература:

1. Водачек Л. Стратегии управления инновациями на предприятии / Л. Водачек, О. Водачкова. – М. : Экономика, 1989. – 167 с.
2. Гунин В. П. Управление инновациями / В. П. Гунин. – М. : Инфра-М, 1999. – 328 с.
3. Завлин П. Н. Инновационный менеджмент / П. Н. Завлин, А. К. Казанцев, А. Э. Миндели. – СПб. : Наука, 1994. – 192 с.
4. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г. В. Савицкая. – Мн. : Экоперспектива, 1997. – 498 с.
5. Сахал Д. Технический прогресс: концепции, модели, оценки / Д. Сахал. – М. : Финансы и статистика, 1985. – 367 с.
6. Хучек М. Инновации на предприятии и их внедрение / М. Хучек. – М. : Луч, 1992. – 148 с.

Ларіна О.Г.

УДК 332.14:339.137

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Вступ. В процесі актуалізації досліджень регіональних складових міжнародної конкурентоспроможності аналіз джерел формування конкурентних переваг національних регіонів стає основою для розробки оптимальної стратегії розвитку як національної, так і регіональних економічних систем. В світовій практиці досвід кількісної оцінки конкурентоспроможності на мезорівні постійно розширюється, включаючи як розробку інтегральних показників (найбільше поширення на прямок набув в європейській статистиці та національних статистичних службах), так і формування деталізованого підходу при оцінці найбільш значущих та стратегічних сегментів забезпечення конкурентоспроможності регіонів (оцінка інтелектуального потенціалу, інноваційної складової інтегрального індексу конкурентоспроможності тощо).

Досвід інтегральної оцінки конкурентоспроможності за методикою Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) активно впроваджується на національному рівні при оцінці регіональних конкурентних переваг. Так, при партнерстві з ВЕФ Фонд «Ефективне управління» впроваджує методіку розрахунку глобального індексу конкурентоспроможності (GCI) при оцінці українських регіонів, що відкриває нові можливості для вдосконалення стратегії економічного розвитку, що реалізується в окремих регіонах, та адаптації світового досвіду у вирішенні проблем місцевого самоврядування.

За зазначеною методикою, відкритим залишається питання про оцінку людського розвитку українських регіонів та рівень інтелектуалізації суспільства в регіонах країни. Більш детальні дослідження за даною тематикою проводяться фахівцями Програми розвитку ООН в Україні (ПРООН) та Державним комітетом статистики України. Менш дослідженим залишається питання про оцінку забезпечення інтелектуального розвитку регіонів країни при аналізі інтегрального показника конкурентоспроможності окремих територіальних одиниць.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження конкурентних позицій національних регіонів та оцінка рівня регіональної конкурентоспроможності.

Результати. Інтегральний показник конкурентоспроможності залишається провідним індикатором при оцінці загального рівня соціально-економічного розвитку країни та її регіонів. При актуалізації проблем переходу до постіндустріального суспільства та економіки знань інтегральний показник конкурентоспроможності також надає можливість оцінити ступінь адаптації зазначених концепцій та розвитку інтелектуального потенціалу країни. Одним з найбільш деталізованих підходів при оцінці конкурентоспроможності виступає методіка Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) – Індекс глобальної конкурентоспроможності країн. При адаптації досвіду ВЕФ було розраховано індекс конкурентоспроможності регіонів України (табл. 1).

Необхідно наголосити, що, за класифікацією ВЕФ, Україна відноситься до країн транзитивного типу, що характеризує перехід від забезпечення конкурентоспроможності, що ґрунтується на факторах виробництва, до конкурентоспроможності, що формується за рахунок підвищення ефективності. Всі регіони України також віднесені до цієї групи. Загрозливим є той факт, що більшість розвинутих країн світу вже здійснили перехід або наближаються до найвищої стадії – стадії, на якій конкурентні переваги формуються за рахунок розвитку інновацій. Україна за групою показників «Фактори розвитку», що характеризує саме здатність економіки розробляти та впроваджувати новітні технології, займає доволі низькі позиції – 93-є місце. Виникає питання про пошук можливостей мобілізації економічної активності та інтелектуального потенціалу в регіонах з урахуванням особливостей їхнього розвитку та спеціалізації на національному та міжнародному ринках. Важливо відмітити, що інтелектуальний потенціал виступає в даному випадку не тільки в уречевленій та комерціалізованій формі (патенти, ліцензії, промислові зразки тощо), але й у не кодифікованій формі – тобто знаннях, навичках та досвіді працівників.

Таблиця 1. Конкурентні позиції регіонів України.

	Рейтинг конкурентоспроможності	Базові вимоги	Підсилювачі ефективності	Фактори розвитку
Україна (глобальний індекс конкурентоспроможності 2011 – 1012, 142 країни)	82	98	74	93
АР Крим	22	11	24	23
Вінницька	14	14	14	10
Волинська	12	13	13	12
Дніпропетровська	2	4	2	1
Донецька	5	7	4	2
Житомирська	23	24	19	16
Закарпатська	18	9	21	24
Запорізька	6	6	7	7
Івано-Франківська	19	21	18	19
Київська	4	3	5	13
Кіровоградська	26	26	26	18
Луганська	13	18	10	9
Львівська	10	22	9	15
Миколаївська	11	15	12	5
Одеська	8	8	6	22
Полтавська	9	10	8	8
Рівненська	17	17	17	14
Сумська	15	16	16	6
Тернопільська	24	25	22	17
Харківська	3	5	3	3
Херсонська	27	27	27	26
Хмельницька	20	20	20	20
Черкаська	16	19	15	21
Чернівецька	21	12	23	25
Чернігівська	25	23	25	27
м.Київ	1	1	1	11
м.Севастополь	7	2	11	4

Джерела: Звіт про конкурентоспроможність регіонів України 2011. Фонд «Ефективне управління». www.feg.org.ua; Звіт про глобальну конкурентоспроможність: http://www.weforum.org/docs/WEF_GCR_Report_2011-12.pdf

За даним рейтингом, серед регіонів лідером виступає м. Київ, незважаючи на відставання за групою показників «Фактори розвитку» (зокрема, за інноваційною складовою інтегрального індексу Київ посів лише 11-е місце). Дніпропетровська область посідає друг місце з лідерськими позиціями саме за критеріями розвитку інновацій. Харківська, Київська та Донецька області також увійшли до п'ятірки лідерів, хоча, як і в столичному регіоні, показники інноваційного розвитку в Київській області доволі невисокі (13-те місце). До десятки найпотужніших регіонів за розвитком конкурентних переваг увійшли Запорізька область (6-е місце), м. Севастополь (7-е місце), Одеська (8-е місце), Полтавська (9-е місце) та Львівська області (10-е місце). Саме регіони першої десятки лідерів даного рейтингу виступають двигунами національної економіки та забезпечують наявними конкурентними перевагами на міжнародному ринку. В цих регіонах сконцентровано основні виробничі потужності, в яких проявляється традиційна регіональна та національна спеціалізація виробництва. Серед двигунів інноваційного розвитку України слід виокремити Дніпропетровську, Донецьку, Харківську області та м. Севастополь, які посіли лідерські позиції за критеріями здатності до адаптації інновацій. В першу чергу, цьому сприяє наявність в даних областях, з одного боку, потужних промислових підприємств національної спеціалізації (переважно металургійного, машинобудівного та авіаційного комплексів), а з другого – організацій, що здійснюють науково-технічні роботи та готують фахівців у секторі: таким чином формується постійний зв'язок в системі «наука – виробництво». Хоча м. Київ не увійшов у десятку лідерів за показниками інноваційних факторів розвитку, але зв'язки між виробництвом та дослідницькими інститутами одні з найпотужніших в країні.

Найменш конкурентними в національній економіці виявилися Херсонська, Кіровоградська, Чернігівська, Тернопільська та Житомирська області, в яких спостерігається незадовільний стан соціально-економічного та інноваційного розвитку (за більшістю показників саме ці області посіли останні місця). Доволі складна ситуація із забезпеченням конкурентоспроможності сформувалася в Автономній Республіці Крим (за загальним рейтингом 11-е місце): низькі оцінки за групою підсилювачів ефективності (24-е місце) та факторів розвитку (23-є місце) дещо пом'якшуються середніми показниками забезпечення базових вимог (11-е місце).

При забезпеченні конкурентоспроможності регіонів в розвинутих країнах світу враховується тип регіональної економіки: якщо регіон відноситься до групи лідерів, основним завданням є посилення існуючої спеціалізації наукоємних виробництв; якщо регіон відноситься до групи тих, що відстають, основним пріоритетом є диверсифікація економічної діяльності з орієнтиром на високотехнологічні сектори; для депресивних регіонів основне завдання зводиться до активізації малих і середніх підприємств, створення сприятливих умов для припливу національного та міжнародного капіталу. Для українських регіонів зберігається аналогічна градація цілей та завдань стратегії підвищення конкурентоспроможності

національних регіонів, хоча при порівнянні з регіонами провідних країн світу навіть найпотужніші українські регіони будуть віднесені до групи тих, що відстають (особливо за показниками інноваційного розвитку регіонів).

Використання рейтингових оцінок надає можливість проведення ефективного бенчмаркінгу національних регіонів, але для детального аналізу походження та розвитку регіональних конкурентних переваг особливу увагу слід приділяти основним показникам соціально-економічного стану регіонів. В теорії конкурентоспроможності до таких індикаторів відносяться рівень продуктивності праці, рівень валового регіонального продукту (ВРП) на душу населення, рівень безробіття, рівень інфляції, приплив інвестиційного капіталу тощо (табл. 2).

Якщо оцінювати абсолютні показники розвитку регіонів України (наприклад, загальний обсяг ВРП, інвестицій в основний капітал), спостерігаються значні міжрегіональні диспропорції: співвідношення максимального та мінімального значень ВРП складає 1:26,2, інвестицій в основний капітал – 1:20,1. Подібна асиметричність характеризується не стільки об'єктивною дивергенцією регіонів, скільки демографічними і географічними показниками.

Таблиця 2. Показники регіонального розвитку регіонів України, 2009 р.*

Регіони	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇	X ₈
Україна	913345	19832	14606,2	112,3	8,8	151,8	3309	0,87
АР Крим	27396	13933	12265,7	114,8	6,8	5,5	2828	2,27
Вінницька	20104	12145	12380,2	111,2	10,6	2,7	1620	1,82
Волинська	12225	11796	11130,8	110,0	9,4	2,4	2336	0,75
Дніпропетровська	93331	27737	16646,6	113,0	7,8	13,3	3943	1,45
Донецька	103739	23137	17380,9	113,1	9,4	13,0	2905	4,82
Житомирська	14731	11419	12385,3	111,9	10,7	2,3	1781	0,91
Закарпатська	12542	10081	10028,1	111,8	9,9	1,9	1543	0,98
Запорізька	37446	20614	16174,0	113,0	8,1	4,7	2561	2,37
Івано-Франківська	17241	12485	12015,4	110,3	9,0	3,4	2501	1,31
Київська	37548	21769	15085,8	109,5	8,1	10,0	5791	0,48
Кіровоградська	13389	13096	11757,6	109,7	9,9	2,8	2723	1,70
Луганська	38451	16562	14368,4	112,8	7,7	4,4	1889	2,56
Львівська	35955	14093	13657,6	113,4	8,5	6,7	2648	0,49
Миколаївська	20336	17050	13297,6	112,8	9,3	4,0	3374	1,95
Одеська	48647	20341	12621,7	114,4	6,8	10,0	4184	0,56
Полтавська	33629	22337	14747,3	112,8	10,2	7,7	5135	2,12
Рівненська	13469	11699	11531,3	112,0	12,7	2,7	2344	1,25
Сумська	16060	13631	13655,6	110,8	11,1	2,2	1858	1,83
Тернопільська	11173	10240	10733,2	111,2	11,3	1,4	1312	0,72
Харківська	58923	21228	14902,2	112,9	7,7	8,3	3013	0,90
Херсонська	13436	12256	11606,3	112,6	9,5	2,1	1906	2,82
Хмельницька	15758	11780	12332,4	113,0	9,5	3,5	2601	0,89
Черкаська	18707	14393	12404,4	111,5	10,8	3,0	2346	1,58
Чернівецька	8484	9383	10275,4	110,1	9,4	2,6	2887	1,15
Чернігівська	14636	13121	12996,0	112,7	11,1	1,6	1435	0,92
м.Київ	169537	61088	27792,3	113,4	6,5	28,2	10325	0,33
м.Севастополь	6452	16966	13023,9	113,9	6,7	1,5	3930	1,68
Співвідношення мінімального та максимального значень	1:26,2	1:6,5	1:2,8	1:1,05	1:1,95	1:20,1	1:7,9	1:8,5
X ₁ – ВРП, млн. грн. X ₂ – ВРП на душу населення, грн. X ₃ – Наявний дохід на одну особу, грн. X ₄ – Індекс споживчих цін, %	X ₅ – Безробіття населення, за методологією МОП у віці 15 – 70 років, % X ₆ – Інвестиції в основний капітал, млрд. грн. X ₇ – Інвестиції в основний капітал на 1 особу, грн. X ₈ – Коефіцієнт покриття експортом імпорту							

*www.ukrstat.gov.ua

Реальний рівень дивергенції спостерігається за показниками соціально-економічного розвитку у розрахунку на 1 особу: ВРП на душу населення в м. Київ (максимальне значення по Україні) перевищує аналогічний індикатор в Чернівецькій області (мінімальне значення) в 6,5 разів, хоча за показником наявного доходу на одну особу розбіжності значно менше – 1:2,8 (лідерські позиції утримує м. Київ, мінімальне значення притаманне Закарпатській області). Столиця залишається найрозвинутішим центром за більшістю макроекономічних показників: рівень ВРП на душу населення в Києві перевищує загальнонаціональний рівень в 3 рази, наявний дохід на одну особу – майже в 2 рази, рівень інвестицій в основний капітал на 1 особу – в 3 рази. Рівень безробіття коливається в регіонах значно менше (майже 1:2). Серед регіонів з найнижчим рівнем безробіття виокремлюються м. Київ, м. Севастополь, АР Крим та Одеська область: рівень безробіття в цих регіонах на 2% нижче середнього значення по країні. Найскладніша ситуація в сфері зайнятості склалася в деяких західних регіонах (Тернопільська та Рівненська області), центральних (Вінницька, Житомирська, Черкаська області) та північних регіонах (Полтавська, Сумська, Чернігівська області), в яких рівень безробіття на 2 – 3% перевищує загальнонаціональний рівень.

Саме в цих регіонах необхідно стимулювати економічну активність малого та середнього бізнесу, розвивати сектори спеціалізації та адаптувати світовий досвід підвищення інтелектуальної складової основних виробництв. Хоча в зазначених областях рівень середньомісячної номінальної заробітної плати значно менше загальнонаціонального рівня, що стимулює відплив працездатного населення в регіони з більшими можливостями професійної реалізації та отримання більшого доходу (саме до таких регіонів належать м. Київ, Київська, Донецька, Луганська області).

Конкурентоспроможність регіонів може бути забезпечена при використанні класичних підходів для підприємств: шляхом зниження видатків, шляхом диференціації, шляхом фокусування. Перший підхід доцільно реалізовувати не стільки через ефект масштабу, скільки через підвищення продуктивності праці в певній галузі економіки. Другий підхід більш деталізовано слід розвивати в секторі послуг, де забезпечується більша кількість робочих місць та певним чином формуються умови життя населення. Стратегія фокусування при забезпеченні високих конкурентних позицій доцільна саме в секторах спеціалізації регіону на міжнародному ринку (металургійна, машинобудівна, авіаційна промисловість, АПК) з орієнтацією на підвищення доданої вартості та інтенсивності використання новітніх технологій та інтелектуального потенціалу.

Досвід розвинутих країн свідчить про визначальну роль інтелектуального капіталу в забезпеченні конкурентоспроможності та підвищенні конкурентного потенціалу країни та її регіонів. Інтелектуальний капітал слід аналізувати в чотирьох напрямках: оцінка людських ресурсів (економічно активне населення, рівень приросту населення, статтева та вікова структури), оцінка інституційної складової (кількість підприємств, що впроваджують інновації; кількість дослідницьких організацій; кількість вищих навчальних закладів), аналіз кодифікованої складової інтелектуального капіталу (кількість заявок на патенти, кількість отриманих патентів, кількість ліцензій тощо) та аналіз фінансування (загальне фінансування НДДКР, державне і приватне фінансування НДДКР, рівень фінансування окремих секторів науково-технічної діяльності тощо). Найважливіші показники розвитку інтелектуального капіталу регіонів України представлені в табл. 3.

При оцінці показників інтелектуального капіталу в регіонах спостерігаються навіть ще більші диспропорції, ніж за основними макроекономічними індикаторами. Хоча зазначена тенденція сформувалася під впливом декількох факторів (наявності у великих містах додаткових переваг полюсів зростання), тоді як регіони периферії більшою мірою змушені грати роль постачальників людських ресурсів. На 7 регіонів України з найбільшим значенням показника економічно активного населення у віці 15 – 70 років припадає близько 46% загальнонаціонального людського капіталу (зокрема, м. Київ, Харківська, Одеська, Львівська, Луганська, Донецька, Дніпропетровська області). В цих регіонах сформовано потужну систему вищих навчальних закладів в країні (лідером за кількістю ВНЗ та студентів на 10 тис. населення залишається м. Київ), тому цілком логічним є вибір об'єктів фінансування науково-дослідної роботи національними та закордонними інвесторами. Майже 60% загальної вартості фінансування НДДКР в країні припадає на м. Київ та Харківську область, тому для цих регіонів інтелектуальний капітал стає основою розвитку конкурентних переваг на національному рівні.

Таблиця 3. Показники розвитку інтелектуального потенціалу регіонів України, 2009 р.*

Регіони	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇
Україна	7822,2	60,0	22150	861	566	1340	7572/165
АР Крим	136,0	64,8	972	32	307	46	135/3
Вінницька	42,0	70,7	776	22	312	22	331/-
Волинська	20,4	45,4	473	15	335	14	57/-
Дніпропетровська	669,0	58,1	1667	59	527	84	667/22
Донецька	372,0	63,4	2187	84	406	67	630/14
Житомирська	15,5	50,2	622	22	351	9	31/-
Закарпатська	21,4	52,2	583	17	229	18	58/-
Запорізька	421,7	60,3	897	29	592	36	267/13
Івано-Франківська	55,2	50,2	578	27	408	22	208/8
Київська	177,4	37,5	821	24	229	34	86/5
Кіровоградська	30,1	73,8	480	22	293	13	92/-
Луганська	98,1	54,8	1112	38	472	48	212/-
Львівська	274,0	60,9	1186	49	638	80	358/5
Миколаївська	251,9	67,3	590	16	370	47	133/1
Одеська	184,2	51,2	1116	41	598	62	388/-
Полтавська	46,2	70,1	721	23	456	22	199/13
Рівненська	11,4	50,1	528	17	458	13	67/2
Сумська	105,1	60,9	562	15	465	22	79/3
Тернопільська	13,7	44,5	476	19	538	14	149/-
Харківська	1336,4	80,6	1371	70	966	210	937/27
Херсонська	31,0	66,8	538	21	361	23	97/-
Хмельницька	6,2	51,8	640	20	393	6	82/-
Черкаська	54,4	60,6	630	18	421	28	41/1
Чернівецька	34,5	37,4	415	17	419	24	106/8
Чернігівська	41,2	52,4	540	22	306	22	27/-
м.Київ	3263,9	53,4	1478	113	2121	342	2082/35
м.Севастополь	109,4	47,9	193	9	496	12	53/5
Співвідношення мінімального та максимального значень	1:526	1:2	1:11	1:13	1:9	1:57	1:77/1:35
X ₁ – Фінансування НДДКР, млн. грн. X ₂ – Ступінь зносу основних засобів, % X ₃ – Економічно активне населення у віці 15 – 70 років, тис. осіб X ₄ – Кількість ВНЗ 1 – 4 рівнів акредитації (09/10) X ₅ – Кількість студентів ВНЗ 1-4 рівнів акредитації на 10 тис. населення			X ₆ – Кількість організацій, які виконують наукові та науково-технічні роботи (одиниць) X ₇ – Отримано патентів на об'єкти промислової власності (державні/іноземні)				

Найскладніша ситуація у розвитку інтелектуальних ресурсів спостерігається в Житомирській, Закарпатській, Чернігівській, Чернівецькій, Черкаській, Хмельницькій областях. В цих регіонах значне відставання характерно для більшості складових інтелектуального капіталу. При порівнянні з регіонами провідних країн світу регіони-лідери українського рейтингу значно відстають за рівнем розвитку та фінансування інноваційної та науково-технічної діяльності. Так, наприклад, кількість заявок на патенти у розрахунку на 1 млн. населення в Празі складає 19,678, в Штутгарті – 413,519, в столичному регіоні Франції (Іль-де-Франс) – 162,568, у Відні – 116,425, в Мазовецькому воєводстві – 4,801. Що стосується фінансування НДДКР, навіть в м. Київ по відношенню до ВРП цей показник не перевищує 2%, тоді як в Празі він складає 2,6% ВРП, в Штутгарті – 5,85% ВРП, у Відні – 3,62%, у Мазовецькому воєводстві – 1,07%. Серед негативних тенденцій слід відмітити високий ступінь зносу основних засобів за більшістю регіонів, зокрема у найбільш розвинутих в межах національної економіки (Харківська область – 80,6%, Донецька – 63,4%, Дніпропетровська – 58,1%), що негативно впливає на продуктивність праці і, як наслідок, знижує реальні конкурентні позиції. На фоні багатьох європейських регіонів подібні українські реалії стають загрозливими при намаганнях підвищення міжнародної конкурентоспроможності національних регіонів.

Як зазначають фахівці ОЕСР, конкурентоспроможність регіонів може бути забезпечена за рахунок активізації регіональних кластерних програм та розвитку регіональних інноваційних систем. Кластеризація економіки, як національної, так і регіональної, залежить від рівня та характеру спеціалізації: для регіонів слід враховувати внутрішньонаціональну та міжнародну спеціалізацію. На думку російських дослідників, в світовій практиці управління регіональним розвитком виокремлюються три найбільш дієвих інструменти: цільові програми, програми розвитку регіональних кластерів, програми розвитку державно-приватного партнерства [2, с. 47]. Всі інструменти слід розглядати в декількох площинах державної економічної політики: безпосередньо в регіональній, промисловій, а також науково-технічній та інноваційній політиці.

При забезпеченні гармонійного розвитку територій та їх позиціонуванні на національному та міжнародному ринках як високо розвинутих регіональних структур, що переходять у вимір економіки знань, кожна держава впроваджує збалансовану сукупність інструментів впливу на конкурентоспроможність національних регіонів (рис. 1). Відокремлені сектори відображають характер взаємодії різних напрямків економічної політики при забезпеченні конкурентних переваг регіональних структур.

Рис. 1. Взаємодія політичних напрямків при забезпеченні конкурентоспроможності національних регіонів*

*Джерело: OECD Reviews of Regional Innovation: Competitive Regional Clusters. OECD, 2007. www.oecd.org

Серед зазначених секторів слід виокремити 3 моделі державного впливу на забезпечення конкурентоспроможності регіонів. Перша модель (сектори 1, 2, 3) формується з сукупності національних ініціатив, що орієнтуються переважно на один тип державної політики стосовно регіонального розвитку. Яскравим прикладом слугують Кластерна програма в Чеській Республіці (сектор 3), інтелектуальні кластери в Японії (сектор 1), кластери конкурентоспроможності в Країні Басків, Італія (сектор 3), території ключових технологій в Нідерландах (сектор 1). Дана модель формування збалансованої політики, що направлена на забезпечення конкурентоспроможності регіонів, зустрічається доволі рідко через формування та поглиблення щільних зв'язків між суб'єктами економічної діяльності в регіоні, а також через необхідність комплексного охоплення дійовими економічними, соціальними, фінансовими інструментами всіх секторів регіональної економіки.

Друга модель (сектори 4, 5, 6) формується з тих проектів, що розроблені на основі спільних ініціатив та інструментів двох політичних напрямків: Національна кластерна програма в Фінляндії (сектор 4), BioRegio та InnoRegio у Німеччині (відповідно сектор 4 та 5), технологічні округи в Італії (сектор 5), локальні виробничі системи у Франції (сектор 6), Visanu та Програма регіональних кластерів у Швеції (сектор 6) тощо. Поєднання інструментів двох політичних напрямків є найпоширенішою моделлю кластерних та регіональних ініціатив в більшості розвинутих країн світу. Ключовим елементом даної моделі стають важелі впливу на інноваційний потенціал регіонів, які у поєднанні з інструментами регіональної та промислової політики дозволяють значно підвищити продуктивність праці в регіонах і, як наслідок, підвищити рівень регіональної конкурентоспроможності. Ефективність ініціатив даної моделі підвищується

за рахунок наявності та постійного розширення системи зв'язків (в тому числі коопераційних) між елементами регіональної економіки.

Третя модель (до неї належить лише сектор 7) формується з тих ініціатив, які своєю націленістю, дією та наслідками охоплюють всі напрямки державної політики, що стосуються конкурентного регіонального розвитку. До таких ініціатив належать корейські міста інноваційних кластерів, французькі пули конкурентоспроможності, британські Агенції регіонального розвитку, сукупність загальноєвропейських ініціатив (регіони знань, PRO INNO Europe, Europe INNOVA тощо). Проекти даної моделі відображають стратегію розвитку регіонів та країни в загалом, забезпечують її ефективну реалізацію на регіональному рівні та створюють додаткові інструменти забезпечення конкурентних переваг на міжміністерському та між секторальному рівнях.

В Україні спостерігається доволі складна ситуація у зв'язку з невідповідністю нормативно закріплених цілей і завдань регіональної, промислової та науково-технічної політики реально досягнутим результатам. Юридично ініціативи щодо підвищення конкурентоспроможності регіонів України слід віднести до першої та другої моделей. Фактично ефективність проектів, що реалізуються в регіонах, значно знижується за рахунок впливу сукупності ризиків: корупція, незбалансованість різних напрямків економічної політики на національному рівні, податкова політика, несприятлива для активізації малого та середнього бізнесу; інфляція, неефективність управлінських органів тощо. Всі зазначені негативні фактори значно звужують можливості впровадження різноманітних інструментів підвищення регіональної конкурентоспроможності, а також значно знижують ефективність реалізації тих інструментів, що впроваджуються в національній економіці. На наш погляд, часткове вирішення може бути забезпечено через активізацію співробітництва між рівнями та різносекторальних інституційних одиниць, що здійснюють свою діяльність в регіоні. Формування потужного соціального капіталу у поєднанні із збалансованою комплексною державною політикою щодо регіонального розвитку надасть можливість зростити інтелектуальних капітал в країні та її регіонах.

Висновки.

Рівень конкурентоспроможності регіонів України носить полярний характер з тяжінням максимальних значень до великих агломераційних комплексів та міст, які представлені широким колом можливостей в професійній реалізації та отримання більшого доходу. Потужні промислові комплекси, розвинута інфраструктура, розгалужена система освітніх закладів та дослідницьких центрів надають можливість великим містам отримати додаткові переваги у формуванні конкурентоспроможної економіки. Тому саме м. Київ, Харківська, Дніпропетровська, Київська і Донецька області посідають лідерські позиції за рейтингом конкурентоспроможності регіонів країни. Нажаль, конкурентні переваги зазначених регіонів формуються не стільки за рахунок активізації інтелектуального потенціалу, скільки за рахунок традиційної спеціалізації регіональних підприємств. Важливим викликом при формуванні економіки знань стає незбалансованість основних напрямків економічної політики в сфері управління конкурентними перевагами регіонів, низький рівень ефективності тих інструментів, що впроваджуються на регіональному рівні, а також низький рівень співпраці інституційних одиниць та суб'єктів економічної діяльності, недостатній рівень формування соціального капіталу в регіональних економічних системах.

Джерела та література:

1. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / за заг. ред.: В. М. Гейця та ін. – К. : НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.
2. Рябченко Ю. Разговор о стратегии: возможности повышения конкурентоспособности регионов / Ю. Рябченко // Инвестиции в России. – 2007. – № 3. – С. 46-48.
3. Регіональний людський розвиток : стат. бюлетень / Держ. комітет стат. України. – К., 2010.
4. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України 2011: назустріч економічному зростанню та процвітанню : [Електронний ресурс] // Фонд «Ефективне управління». – Режим доступу : http://www.feg.org.ua/docs/Ukraines_Competitiveness_Report_2011_ua.pdf
5. Індекс глобальної конкурентоспроможності 2011-2012 : [Електронний ресурс] // Всесвітній економічний форум. – Режим доступу : http://www.weforum.org/docs/WEF_GCR_Report_2011-12.pdf
6. Державна служба статистики України : [Електронний ресурс] : офіційний сайт. – режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>